

"רק מי שנפל בגורלו להחליט"

פתיחת שנת המשפט, ירושלים, 17 בספטמבר 1992

יושב ראש הכנסת, כבוד נשיא בית-המשפט העליון, מבקרת המדינה, שר המשפטים, כידוע לכם אינני משפטן, ניסיוני המשפטי מוגבל ביותר, אבל בתפקידי הציבוריים, בוודאי בתפקידים הממלכתיים, כשר ביטחון וכראש-ממשלה, מלווים אותי היעוצים המשפטיים מימין ומשמאל, וכבר התרגלתי לראות אותם כחלק בלתי-נפרד מנוף חיי ועבודתי. קשה לי איתם, קשה לי בלעדיהם. למדתי בנעורי ואחר כך מעובדות החיים על הפרדת הרשויות, ואף שמדובר בשני עולמות, אני מוצא הרבה מן המשותף לאנשי המשפט ולמדינאים. המשותף הוא: מדיניותו של מקבל ההחלטה וייסוריו עם מצפונו. כמו השופטים - ויסלחו לי כמה חברים על ההקבלה וההשוואה - כך גם המדינאים מקבלים אינפורמציה מערוצים שונים ולעיתים מנוגדים, מאד אינטרסנטיים, מעכלים את המידע, שבים ושוקלים ומתבלטים - ולבסוף מקבלים את ההחלטה. במקרים רבים, גם של השופטים וגם של המדינאים, מדובר בהחלטה על גורלו של אדם וחיייו. אין קשה מזה. רק מי שנפל בגורלו להחליט כך, באותה בדידות, נוראה, אותנו יוכל להבין. כאיש מדינה אני יכול להעיד כמה קשה, כמה ייסורים צריך לעבור, כדי להחליט על פעולה צבאית, על מעשה כלשהו בתחום המדיני שיש בו ברכה לחברה - ובעיה גורלית לחייו של היחיד. ואתם השופטים, ואנחנו מקבלי ההחלטות, שנקרעים בין הצורך להחליט על גורלו של הפרט לבין צרכי החברה והמדינה ומסגרת שלטון החוק, תוכלו אולי יותר מאחרים להבין את המדינאים.

גבירותיי ורבותי, לפני שישים וארבעה ימים נכנסה הממשלה לפקידה, וכבר היא מצויה בקלחת של עשייה, אך אין הנחתום מעיד על עיסתו, ואני מניח לכם לשפוט את הצדדים כמות שהם. עם זאת, עלי לומר: נפתחו סיכויים גדולים - גם סיכונים - במזרח התיכון, ועל הממשלה, וזאת החלטתה, לנצל את התקופה הקרובה כדי לנסות ולבחון ברצינות אפשרות של כינון-שלום בין ישראל לבין סוריה, לבנון, ירדן, הפלסטינים בשטחים. בנסיבות הבינלאומיות הקיימות והשלכתן על המזרח התיכון, ייתכן מאד שזו הזדמנות נדירה. ייתכן

שאם נחמיץ אותה, לא תבוא אחרת במקומה עוד זמן רב. אנו, מצדנו, עומדים בפני החלטות קשות וגורליות, ובתקופה שכזאת, בימים שכאלה, חובתנו הראשונה, של כולנו, להקפיד ולהבחין בין האפשרות לבין הסיכון ולשקול היטב היטב מה מידת הסיכון כדי להשיג את המטרה ולהתקדם בעשיית השלום. בחייה של המדינה, לא הייתה פעם, אם למלחמה ואם לשלום, שניתן היה להשיג הישגים בלי נטילת סיכונים מחושבים. אנו מדינה ריבונית ודמוקרטית שיש לה שלטון שנבחר על-ידי העם. ויש לה חוק, ויש בה סדר, והחלטות הממשלה, הנשענות על רוב בכנסת, הנשען על רוב בעם, הן מחייבות, גם אם אין הן מקובלות על כולם, שכן אי-אפשר להשביע את רצון כולם. ראש-הממשלה וממשלה חייבים להיות, קודם כל, שלמים עם עצמם, עם מחויבותם, עם מצפונם. מענייני הכלל אחזור אל הפרט: משך שנים, אולי שנות-דור, העדיפו ראשי המדינה, אולי במידה של צדק, את צרכי המדינה על צרכיו של האדם היחיד. במילים אחרות שלי: יש בציבור שלנו לא מעטים שסובלים מאוטם שריר-הלב. אינני יודע על מה ולמה, איני יודע מדוע, אבל יש בתוכנו לא מעטים שפחת אצלם ניצוץ האנושיות, הלב היהודי הרחום והחנון. אני מוצא יותר מדי קשיחות-לב, יותר מדי ריב ומדון. בשנים האחרונות אנו עדים לתופעה של הקצנה והחרפה ביחסים שבין אדם לחברו, פחות מדי דאגה לזולת. מה עלה לנו? עם ישראל לדורותיו היה ידוע בכל קצווי-ארץ כמי שהיחיד בו פותח שערי - וליבו. העזרה ההדדית הייתה תמיד מסימני ההיכר שלנו. נאמר: "ישראל ערבים זה לזה". במידה מסוימת, אין זה כך היום, ואם אגזים גם אומר: במקום שנהיה כולנו "אדם לאדם - אדם", מתקיימת בלא מעטים מאיתנו "אדם לאדם - זאב". ומה לכם ולכל זה? הריב והמדון וחוסר הרצון להתפשר, למצוא דרך, יוצרים הררים של תביעות משפטיות, שבחלקן לפחות יכלו למצוא פתרון בדרכים אחרות. שלוש-מאות שופטות ושופטים אינם גוברים על גלי התביעות - ואנו נתבעים למצוא פתרונות. ואני פונה דווקא אליכם, השופטים ועורכי-הדין, מעוד סיבה פשוטה: יחד עם המורים, והסופרים והאחרים, אני רואה בכם מורי-הלכה ומעצבי פניו של הדור. דרך ההתבטאות שלכם, מעל הדוכן ומול הדוכן, המחשבה היוצרת שלכם בכתבי הקטגוריה והסנגוריה, החלטותיכם, פסקי-הדין וגזרי הדין שלכם, נותנים גם את התוקף המוסרי והערכי לחיינו כאן

ומעצבים את הנורמות החברתיות, אשר על-פיהן נחיה בימים יבואו. חלילה לי לנסות ולהשפיע עליכם לקולא או לחומרא, לשבט או לחסד. הבקשה שלי היא רק לראות את המילים וההחלטות, הנכתבות על-ידיכם, היוצאות מפיכם, כחלק מעיצוב פניה של המדינה המיוסרת הזו. אני יודע, יודע היטב כמה קשה מלאכתכם ובאילו תנאים בלתי-נוחים אתם עושים את עבודתכם. נחמה פורתא תהיה לכם לפחות בבנינו החדש של בית-המשפט העליון. בהזדמנות זו אני מבקש לאחל לנשיא בית-המשפט העליון, ידידי מאיר שמגר, והשופטים העליונים, שימצאו את הדירה הנאה והכלים הנאים וייצקו תוכן ראוי לבית, כפי שעשו עד כה. אני יודע, יודע היטב, עד כמה טובעים אתם בן גלי- הניירות והררי התיקים. מה לעשות? עם ישראל אוהב להתדיין ולדון ולריב. אין בידי הבטחות לשיפור המצב הקיים בבתי- המשפט, אף כי אני סומך שתי ידי על שר המשפטים, שכעורך-דין אשר סבל כמוכם "מעיוני - הדין", יעשה הכל כדי לתקן את המצוקות ולשפר את המצב. הממשלה מנסה אמנם לקבוע סדר-עדיפויות לאומי חדש - אך "צורכי עמך מרובים" ועלינו לפתור הרבה בעיות. יחד עם זאת, אני מקווה שנתחיל לתקן את הטעון-תיקון בבתי המשפט בהתאם ליכולת שלנו. אני מודה לכל המערכת המשפטית, בתי המשפט, התביעה, ההגנה, לשכת עורכי-הדין, המערכת המשפטית - היא השומרת את החוק והסדר, מפני ההתדרדרות לאנרכיה. אני מודה לכם על העבודה בתנאים הקשים, מודה ומאחל שנה-טובה, שנה של משפט-צדק ואמת, ושנראה ימים טובים יותר.